

YEREL YÖNETİMLER BAĞLAMINDA YÖNETSEL POZİSYONLARIN KURUMSAL DEMOKRASİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BELEDİYELER VE MUHTARLIKLAR

Öğr. Gör. Ozan HOVARDAOĞLU (MSc.)

Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
ozanh@erciyes.edu.tr

Özet

Bu çalışmada amaçlanan, yerel yönetimler bağlamında, yönetsel yapıyı bir ilişkiler ağı olarak düşünerek; bu ağ içindeki yasalarla tanımlanmış olan hiyerarşik dikey ve hiyerarşik olmayan yatay ilişkileri kurumsal demokrasi açısından değerlendirmektir. Bu değerlendirme yapılırken, hiyerarşik olmayan yatay ilişki olarak belediye sınırları içinde bulunan muhtarlıklar arasındaki ilişki ve hiyerarşik dikey ilişki olarak muhtarlıkların o belediye ile olan ilişkileri konu alınmaktadır. “Kavramsallaştırılmış pozisyon” terimi, muhtarlığın ve belediyenin yasalarla tanımlanmış olan bağlamını, “ilişki akışkanlığı” terimi ise, bir ilişki ağı içindeki ilişki düzeyini ifade etmektedir. Çalışmada dikkat çekilmek istenen konu, kurumsal demokrasi açısından aralarında birbirilerine karşı üstünlük olmayan yönetsel kurumların, farklı bir anlatımla yönetsel ilişkiler ağı içinde yatayda eşdüzey niteliğe sahip olan kurumların, dikey ile ilişki kurmaları bağlamında ortaya çıkabilecek eşitsizliklerdir.

Anahtar Sözcükler: İlişki Akışkanlığı, Kurumsal Demokrasi, Kavramsallaştırılmış Pozisyon, İlişki Ağı.

EVALUATION OF CONCEPTUALIZED POSITIONS OF LOCAL GOVERNERS IN CONTEXT OF INSTITUTIONAL DEMOCRACY: MUNICIPALITIES AND MUHTARS

Abstract

The aim of this study is to discuss – in terms of institutional democracy – the vertical / hierarchical and the horizontal / non-hierarchical relationships, which are clearly defined by the laws, between the local government structures, by considering the government structure as a network in the context of local government. In this discussion, the vertical / hierarchical relationships are the ones between the municipality and the “muhtars” within the boundaries of that municipality, and the horizontal / non-hierarchical relationships are the ones between the “muhtars” themselves within that municipality. The conceptualized position term means the legal positions of municipalities and “muhtars” defined by the related laws, and “the liquidity of a relationship” term means the amount of relationship within a network. The issue is that there may occur inevitable vertical inequalities – in the context of institutional democracy – between the positions, that considered to be horizontal and equally-leveled positions, in legal government network.

Key Words: Relationship Liquidity, Institutional Democracy, Conceptualized Positions, Network.

Giriş

İlişki ağı (network) kavramı, özellikle son yirmi yıllık dönemde karşımıza çıkan önemli kavramsallaştırmalardan biridir. Birçok sosyal bilimci günümüz gerçekliklerini anlamak ve açıklamak için ilişki ağı kavramından yararlanmaktadır. Kavramın belki birçok özelliği üzerinde genel, kesinleşmiş bir uzlaşma olmasa da, ilişki ağı kavramı, yaygın bir biçimde, “özgün ya da kendine özgü ilişki biçimlerinden oluşan bir organizasyon” (McQuaid, 1996; Murdoch, 1998; Butts, 2001) olarak anlaşılmaktadır. Özellikle “yerel” kavramı ile biraraya geldiğinde, ilişki ağı, aynı zamanda, belli bir bağlama; mekansal (Murdoch, 1998), sosyal (McQuaid, 1996; Lai, Lin ve Leung, 1998; Ikking ve van Tilburg, 1999; Butts, 2001) ve zamansal (Comber, Fisher ve Wadsworth, 2003) bir bağlama bağlı ilişki biçimlerinin ve o ilişki biçimlerinden ortaya çıkan yapının anlaşılması için kullanılan önemli bir temsil biçimidir. Bununla birlikte, kavram, küresel ölçekte ortaya çıkan ilişkileri betimlemek için de kullanılmaktadır.

Bu çalışmada da yönetsel ilişki ağı terimi, böyle bir ilişki ağının düğüm noktaları olarak nitelendirilen pozisyonların arasındaki ilişki biçimleri yasalarla tanımlanmış bir ilişki ağı olan yönetsel yapıyı nitelendirmek için kullanılmaktadır. Yönetsel ilişki ağı en basit biçimde bir yönetim şeması olarak temsil edildiğinde, bu şemanın içinde, gerek hiyerarşik olarak dikey ilişkiler ve gerekse hiyerarşik olmayan yatay ya da eşdüzey ilişkiler gösterilir. Kuşkusuz bu ilişkiler de böyle bir şema içinde betimlenen pozisyonların, birbirleriyle kurdukları ilişkilerdir.

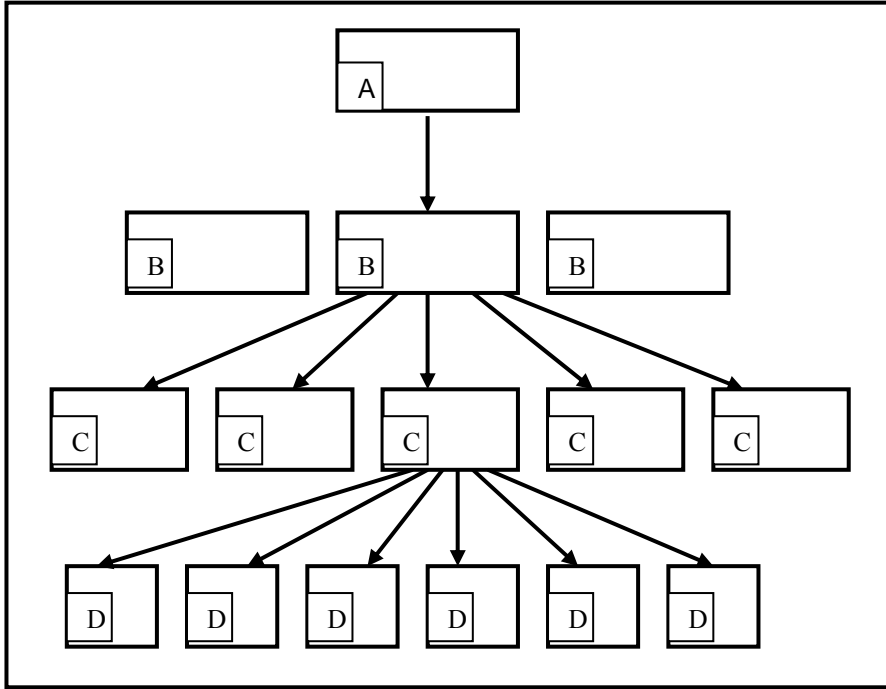
1- Kavramsallaştırılmış Pozisyonlar

Kavramsallaştırılmış pozisyon terimi, yukarıda da belirtildiği gibi belediyelerin ve muhtarlıkların yasalarla tanımlanmış pozisyonlarını ifade etmektedir. Ancak terimi sadece muhtarlıklar ve belediyeler için değil, tanımlanmış hemen hemen tüm pozisyonlar için kullanmak da olasıdır. Terimin asıl vurgu noktası, pozisyonun insandan bağımsız bir biçimde kavramsallaştırılmış olmasına dönüktür. Farklı bir anlatımla, gerek yasada olsun, gerekse, örneğin, kuramlarda olsun, kavramsallaştırılmış insan sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramsallaştırılmış insanın en önemli özelliği ise, özne bağlamına bağlı olmadan, kavramsal olarak “gerçekler”i, yine kavramsal bir biçimde yerine getiriyor olmasıdır. Böyle bir insanın en temel örneği kuşkusuz ekonomik adamdır (homo-economicus). Örneğin Laurent (2003) böyle bir “insan”ın aslında var olmadığını; ancak üretilen kavramların, insanları böyle görmeyi amaçladığını öne sürmektedir (Laurent, 2003). Böyle bir kavramsallaştırmayla ilgili farklı birçok eleştiri bulunabilir. Ancak bu eleştirilerin ortak noktası, kuşkusuz, kavramsallaştırılan insanın öznelliğinin yokedilmiş olmasıdır. Dolayısıyla o insan artık kendi bağlamından koparılmıştır.

Bu yargı ne kadar gerçek olabilir? “Kavramsallaştırılmış pozisyon”a gelen insan gerçekten kendi bağlamından koparak, salt o pozisyonun gereklerini mi yapar? Bu soru önemli miktarda akademik ilgiyi çekmiştir. Bu çalışmada konuyla

İlgili tüm araştırmalardan söz etmek, pratik olarak olası değildir. Sadece kimi örnekler üzerinde durulacaktır. Ancak, konuyla ilgili araştırmalara değinmeden önce şöyle bir yorum yapmak mümkündür; her nasıl olursa olsun, herhangi bir yönetsel pozisyona gelen insanların, o pozisyonun gereklerini yapmak zorunda olduğu düşüncesi hemen hemen herkes tarafından kabul görmektedir. Böyle bir kabule göre akla ilk gelen yorum, o pozisyonun gereklerinin, sosyal ilişkilerden ortaya çıkan kişisel bağlamın önüne geçtiğidir. Aksi durumlar, yani kişisel bağlamın öne geçtiği durumlar, kuramsal olarak olumsal (contingent) durumlar olarak değerlendirilmekte ve “genel”i bozmadığı öne sürülmektedir. Oysa bilindiği gibi, postmodern anlatının üzerine inşa edildiği temel eleştiri noktalarından biri, bu kavramsallaştırmanın ve öznel bağlamdan “kavramsal” olarak kopartılmanın gerçeği yansıtmadığı eleştirisidir. Bu bakışa göre, kaçınılmaz olarak, kavramsallaştırılmış bir pozisyona gelen bir insan, kendi öznel bağlamından kopamayacaktır. Dolayısıyla, ister istemez sosyal ilişkilerden doğan bağlamsal pozisyonların, kavramsallaştırılmış pozisyonu etkileyeceği yorumu ileri sürülebilir.

Kavramsallaştırılmış pozisyon terimi için daha açık bir anlatım ortaya koymaya çalışıldığında; Şekil 1, kavramsallaştırılmış pozisyonların biraradalığını şematik olarak gösteren bir organizasyon şemasını ifade etmektedir.

Şekil 1. Hiyerarşik biçimde oluşturulmuş bir organizasyonun şematik gösterimi

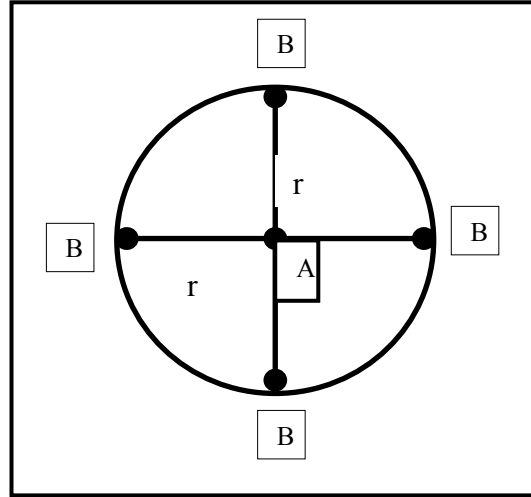
Şekil 1 kısaca bize şunu anlatmaktadır; hiyerarşinin en tepesinde “A” pozisyonu bulunmaktadır. “B” pozisyonu, doğrudan bu “A” pozisyonuna karşı sorumludur. Farklı bir anlatımla “A” pozisyonu, “B” pozisyonunun “üst”üdür. Benzer bir şekilde “B” pozisyonu da “C”nin “üst”üdür ve “D” pozisyonu “C”nin “ast”ıdır. Buna göre “D”nin öncelikli sorumlu olduğu pozisyon “C”dir ve örneğin “D”nin, bir iş yapması istendiğinde, “A” bu işi “B”lere, “B”ler, “C”lere ve nihayet “C”ler de “D”lere bu işi iletirler. “D”nin bu işi yapmak konusunda herhangi bir sorunu ortaya çıkarsa, bunu “A”ya ya da “B”ye değil, “C”ye iletmesi gerekir. Aksi bir durum, bir üst pozisyonun atlanması sonucunu doğurur ki, bu durum böyle bir organizasyon tarafından genellikle arzu edilmeyen bir durumdur.

Örnek daha açık bir hale şu şekilde getirilebilir; “A” İçişleri Bakanlığı, “B” Valilikler, “C” Kaymakamlıklar ve “D” muhtarlıklar. Böyle bir organizasyon içinde “A”, “B”, “C” ya da “D” pozisyonlarına kimlerin geldiği önemli değildir; ancak bu pozisyonların neleri gerektirdiği önemlidir. Farklı bir anlatımla, muhtar ya da kaymakam... kim olursa olsun, yetki, görev ve sorumlulukları yasalar tarafından belirtilmiştir.

Bunu kavramsallaştırılmış bir ilişki ağı (network) olarak düşünebiliriz. Dolayısıyla yatay ilişkiler, örneğin “D”ler arasındaki ilişkidir ve bu “D” pozisyonlarının dikey pozisyonlarını (ya da düğüm noktalarını diyebiliriz) “C”ler oluşturur. Aynı şekilde “A”ya kadar ulaşılır.

2- Kavramsallaştırılmış Pozisyonların Birbirlerine ve Dikey Pozisyonlarına Olan Kavramsal Uzaklığı

Şekil 2 ise, her bir pozisyonun, birbiriyle ve bir üst dikey pozisyonu ile olan uzaklığını anlatmak amacıyla oluşturulmuştur.

Şekil 2. Farklı pozisyonların birbirlerine ve bir üst dikeyine olan uzaklıkları

Şekil, net bir biçimde şunu açıklamaktadır: “B” pozisyonları, yatayda, birbirlerine çeyrek daire yayı kadar yaklaşabilirler ya da birbirlerinden ancak bu kadar uzaklaşabilirler.

($2 \lfloor r =$ “A”nın altında dikeydeki 4 adet “B” pozisyonu için. Şekil 1’deki 6 adet “D” 4 pozisyonunun birbirlerine uzaklıkları için $= 2 \lfloor r$)

6

Bununla birlikte, dikeyde, “A” pozisyonuna ancak yarıçap (r) kadar yaklaşabilirler ya da “A” pozisyonundan ancak r kadar uzaklaşabilirler.

Bu çalışmada kurumsal demokrasi açısından incelenen ve yorumlanan noktada, bu uzaklıklardır. Kavramsal olarak bu r , pozisyona sahip kişinin, içinde bulunduğu sosyal ilişkiler ağından (social network) ortaya çıkan öznel bağlamıyla hiçbir zaman değişmez. Sadece kavramsal olarak değiştirilebilir. Oysa son zamanlarda kayda değer miktarda yoğun bir akademik ilgi, sosyal ilişki ağlarına ve bu ağlardaki “kavramsallaştırılmamış”, bağlam bağımlı ilişkilere çevrilmiştir. Bazı örnekler üzerinde kısaca durmakta yarar olabilir. Bunların ilki, **Bourgeois ve Friedkin’in (2001)**, merkez ve çevre arasındaki sosyal uzaklığa yönelik araştırmasıdır (**Bourgeois ve Friedkin, 2001**). Buna göre, sosyalin merkez ve çevre olarak nitelendirilen yapıları arasında kavramsal olarak belli bir uzaklığın olması beklendiği, ancak özellikle kişisel ilişkilerin ortaya çıkması sonucunda bu uzaklığın azaldığı üzerinde durulmaktadır. Farklı bir anlatımla, aralarında belli bir uzaklık bulunması beklenen merkez ve çevre yapıları içinde “merkeze” mensup bir insan, kişisel ilişki kurduğu “çevre”den bir insana beklenenden daha yakındır. Bunun nedeni olarak **Bourgeois ve Friedkin (2001)** kurulan ya da kurulmuş olan kişisel ilişkileri göstermektedir (**Bourgeois ve Friedkin, 2001**).

Bir diğer örnek ise, sosyal ilişki ağlarının karmaşıklığını ortaya koymaktadır (**Butts, 2001**). Buna göre, sosyal ilişki ağlarını analiz edebilmek için farklı algoritmik analiz yöntemleri geliştirilmelidir ve aslında sosyal ilişki ağlarının, en az, onları oluşturan kaynak organizasyonlar kadar, örneğin bir grup–ilişki ağı (group–network) kadar karmaşık olduğunun akılda tutulması gerektiği vurgulanmaktadır (**Butts, 2001**). Bir sosyal ilişkiler ağını oluşturan alt organizasyonlar, sonuç düzeyinde insan ve onun kişisel ilişki ağına kadar uzanmaktadır. Dolayısıyla **Butts’ın (2001)** vurguladığı karmaşıklığı (complexity) insan ve onun kişisel ilişki ağı düzeyinde yorumlamak mümkündür. Hiç kuşkusuz burada sözü edilen insan kavramsallaştırılmış insan değil, kendi ilişki ağı bağlamında öznel bir insandır. Bu bağlamda şöyle bir yorum ortaya konulabilir: kendi öznel ilişki ağı içinde bulunan insanın pozisyonu kavramsal değil, bağlamsaldır. Buradaki önemli nokta, kavramsallaştırılmış bir pozisyonun içindeki insanın aslında sosyal ilişkiler ağı içinde zaten bağlamsal bir pozisyonunun olduğunu kabulüdür.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak önemli bir nokta, bu örneklerde de vurgulanan sosyal ilişki ağının öneminin, Kayseri kentinde bu çalışma için yapılan alan araştırmasından çıkan sonuçlarla da desteklenmesidir.

Alan araştırması, Kayseri kentindeki 3 merkez ilçede bulunan toplam 103 mahalle muhtarını içermektedir. Araştırmada görüşme yöntemi kullanılmıştır ve muhtarlarla, kendi tanımladıkları kentsel sorunlar ve bunların çözümüne ilişkin röportajlar yapılmıştır. Muhtarların kendilerini özgür bir biçimde ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla bir anket kullanılmamıştır¹. Giriş sorusu, mahalle içinde hangi sorunların yoğun olarak yaşanıyor olduğu ve muhtarın bu sorunların çözümüne yönelik yaptıklarının neler olduğudur. Bu sorudan sonra, 103 mahalle muhtarının tamamı, kendiliğinden, olumlu veya olumsuz bir biçimde, herhangi bir sorunun çözümü konusunda önemli olanın belediyeye yazdıkları talep dilekçesinden çok, belediyeye kurulmuş olan ilişkilerin, özelde belediyede çalışanlarla ve belediye başkanlarıyla kurulmuş olan kişisel ilişkilerin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. 4 bölümde mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen genel sorun tanımlarına ilişkin değerlendirme yapılmıştır.

Farklı eğitim düzeylerinden ve sosyal ilişki ağının farklı alt gruplarından gelen bütün mahalle muhtarlarının, kendiliğinden kişisel ilişkilerin önemine dikkat çekmesi çok önemlidir. Bu durum, her ne kadar çoğu zaman kavramsallaştırmalar içinde “olumsal” görülüyor olsa da, aslında kişisel ilişkilerin önemli bir belirleyici olabildiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

3- İlişki Akışkanlığı

Özet bölümünde de değinildiği gibi, ilişki akışkanlığı terimi, ister dikey, ister yatay olsun, farklı pozisyonların birbirleriyle ilişki düzeyini ifade etmektedir. İlişki akışkanlığı ne kadar yüksekse, iki farklı pozisyon arasındaki ilişki kurma hızı, bilgi akışı, o kadar hızlıdır. İlişki akışkanlığı terimi çalışmada, aynı zamanda, ilişki miktarını ifade etmek için de kullanılmaktadır. Akışkanlığın yüksekliği, ilişkinin miktarının çok olduğunu, söz konusu pozisyonların birbirleriyle daha çok ilişkide bulunduğunu ifade etmektedir.

Şekil 2 yeniden hatırlanacak olursa; şekildeki yarıçap (r) ve yay kalınlıkları için ilişki akışkanlığı ölçütü benzeşimi yapılabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi kavramsallaştırılmış pozisyonların ister yatay olsun, ister dikey olsun, birbirlerine olan uzaklıkları da kavramsallaştırılmıştır. Aynı şekilde, kavramsallaştırılmış pozisyonların, ister yatay olsun, ister dikey olsun, birbirileri arasındaki ilişki akışkanlığı da kavramsallaştırılmıştır.

Farklı bir anlatımla, hatırlanacak olursa, bir belediye ve bir muhtarlık arasındaki ilişki uzaklığının yasalarla tanımlandığı üzerinde durulmuştu. Aynı biçimde bir belediye ve bir muhtarlık arasındaki ilişki akışkanlığı da yasalarla tanımlanmıştır. 5272 sayılı Belediye Kanunu ve 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle

¹ Buradaki öncelikli amaç, sorunların muhtarlar tarafından nasıl anlaşıldığını ve çözümünü için nasıl bir yöntem kullanıldığını bulmaktır. Dolayısıyla hem sorun tanımlamasını hem de çözüm araçlarını “kavramsallaştırmamak” amacıyla bir anket üzerinde belli sorunlar ve çözüm araçları hazırlanmamıştır.

Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun, hem belediyelerin, hem muhtarlıkların görev, yetki ve sorumluluklarını tanımlıyor olduğu gibi, aynı zamanda birbirleri ile ilişkilerini de tanımlamaktadır. Her ne kadar muhtarlıklar kendi bağımsız bütçelerine sahip olmadıkları için bir yönetim birimi olarak kabul edilmiyor olsalar da, ve öncelikli dikey pozisyonları kaymakamlık olarak belirtilmiş olsa da, kentsel sorunlar söz konusu olduğu zaman, hem halkın öncelikli danışma pozisyonları olmalarından, hem de kentsel sorunlarla ilgili, yasal olarak belediyelerle ilişki kurmaları bakımından dikey pozisyonları belediyeler olarak nitelendirilebilecek pozisyonlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi, belediye ve muhtarlık arasındaki ilişkiler, yasalarca da tanımlanmıştır.

Ancak burada şu önemli noktaya dikkat çekmek gerekir; kavramsallaştırılmış bu pozisyonların birbirleriyle ilişkileri konusunda, o pozisyona sahip insanların kendi sosyal ilişki ağlarından etkileniyor olduğunun kabulü, hem bu pozisyonların birbirlerine olan uzaklıklarını etkileyecektir, hem de kaçınılmaz olarak ilişki akışkanlıklarını etkileyecektir. Farklı bir anlatımla, birbirlerine r uzaklıkta ve x miktarda ilişki akışkanlığı olduğu varsayılan pozisyonlar, aslında kimi zaman $> r$ uzaklıkta ve $< x$ akışkanlıkta olabilmektedir. Farklı pozisyonların birbirlerine r 'den uzak olamayacakları yasalarda belirtilmiştir. Eğer bu mesafeden daha uzakta duruyorlarsa, bu konunun yasal yaptırım süreçleri işlemeye başlar. Ancak, yasalar bu r 'nin ne kadar küçülebileceğini ortaya koymazlar. Aynı biçimde x akışkanlık derecesi yasalarda belirtilmiştir ve bundan daha katılmış bir ilişki kabul edilemez. Aksi durumların yasal yaptırım süreçleri vardır. Ancak bu akışkanlığın ne kadar artabileceği yasalarda belirtilmez.

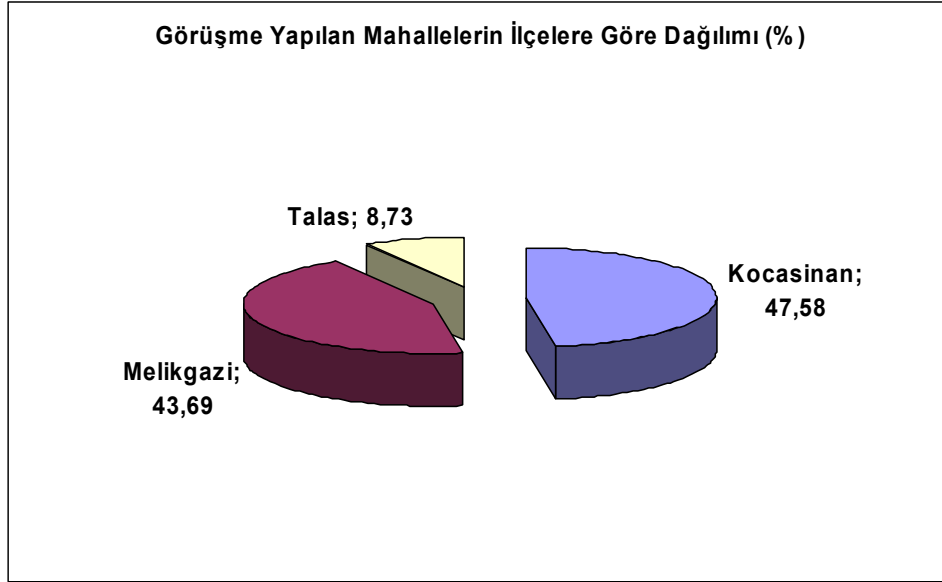
Hem bu yarıçap uzaklığının, hem yay uzaklığının ve hem de ilişki akışkanlığı miktarının olması gereken en düşük seviyeleri yasalarca tanımlanmıştır. Bu değerlerden olumsuz ortaya çıkacak her durum, acilen olması gereken düzeye çekilecektir. Oysa, bu değerlerin olumlu olarak ne kadar üst düzeyde olacağı konusu yasalarla belirtilmez. Kurumsal demokrasi açısından sorun da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kavramsallaştırılmış olarak birbirleriyle eş düzeyde olduğu ve dikey pozisyonlarıyla eş nitelikte ilişki kurduğu varsayılan kavramsallaştırılmış pozisyonlar, o pozisyona sahip insanların sosyal ilişki ağlarından gelen bağlamsal nitelikleri nedeniyle aslında ne birbirleriyle gerçek anlamda eş düzeydedirler, ne de dikeyle eş nitelikte ilişki kurabilmektedirler. Daha olumlu bir ilişki kurulmasına yönelik olarak bu eşitlik devamlı bozulmaktadır.

Farklı bir anlatımla, kavramsallaştırılmış pozisyonlar, bu pozisyonlara gelen iki çok samimi dostun, bu dostluklarını unutmuş olduklarını varsayar. Dolayısıyla olması gereken minimum ilişki akışkanlığı düzeyi ve olması gereken maksimum yarıçap uzaklığını belirtir. Oysa, zaten aralarında çok iyi bir dostluk bulunan iki arkadaş, kavramsal olarak belirtilenden hem daha yakın duracaktır birbirine, hem de aralarındaki ilişki, kavramsal olarak belirtilenden çok daha akışkan olacaktır. Bu ilk bakışta çok olumlu bir durumdur. Oysa, birbirleriyle sosyal ilişkiler ağı içinde çok da yakın olmayan insanlar kavramsallaştırılmış pozisyonlara geldiğinde,

dikeyle, sosyal ilişkiler ağı içinde birbirine yakın olan insanlardan daha uzakta, yasayla belirtilen maksimum uzaklıkta duracaklardır, diğer bir deyişle bununla yetineceklerdir. Bu durum ise, aslında eşdüzey olarak kavramsallaştırılan pozisyonların aralarında bir derinleşmeye, dolayısıyla eşdüzeyliğin bozulmasına yol açacaktır.

4- Araştırma Sonuçları

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak görüşmeler kullanılmıştır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde kalan 3 merkez ilçede toplam 103 mahalle muhtarlarıyla görüşülmüştür. Şekil 3 muhtarlarıyla görüşme yapılan mahallelerin ilçelere dağılımını göstermektedir.

Şekil 3 – Görüşme yapılan mahallelerin ilçelere göre dağılımı

İkinci bölümde de belirtildiği gibi, sorunların araştırmacı tarafından önceden kavramsallaştırılmamasını sağlamak amacıyla anket yerine görüşme tekniği kullanılmıştır. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, muhtarlar tarafından ifade edilen sorunların hangi başlıklar altında toplanabileceğine yönelik veri toplama öncesi beklentiler de büyük oranda gerçekleşmiştir. Buna göre muhtarlar karşılaştıkları sorunları genel olarak 13 başlık altında toplamışlardır. Tablo 1 bu sorun başlıklarını ve söz konusu sorunları yaşayan mahalle sayısı ve oranlarını göstermektedir.

Tablo 1. Görüşme yapılan muhtarlar tarafından ifade edilen sorun başlıkları ve sorunu ifade eden muhtar sayısı.

Sorun Başlıkları	Sorunu İfade Eden Muhtar Sayısı	Oran (%)
Yeşil Alan Yetersizliği	68	66,02
Yol Niteliğinin Yetersizliği	66	64,08
Kentleşme ve İmar Sorunları	65	63,11
Sosyal Donatı Eksikliği	59	57,28
Teknik Altyapı Eksikliği	58	56,31
Yoksulluk	53	51,46
Suç Oranı Yüksekliği	37	35,92
Belediyenin Hizmet Yavaşlığı	29	28,16
Toplum Taşım Olanaklarının Yetersizliği	26	25,24
Kayseri Dışından Göç	23	22,33
Belediyenin İlgisizliği	19	18,45
Otopark Alanlarının Yetersizliği	13	12,62
Yoğun Trafik	10	9,71

Tablodan da anlaşılacağı gibi en sık ifade edilen sorunlar, genellikle teknik hizmet eksikliğine yönelik sorunlardır. Bununla birlikte kentteki görece konumuna göre farklı sorunlar ifade eden muhtarlar da bulunmaktadır. Örneğin kentleşme ve imar sorunlarını ifade eden muhtarların tamamı ya gece kondu önleme bölgelerini içine alan ya bu bölgelerin bitişiğinde bulunan, ya mahalle içinde sit alanı olan ya da çöküntü bölgesi haline gelmeye başlamış olan mahallelerin muhtarlarıdır. Hangi sorun ifade edilmiş olursa olsun, muhtarların üzerinde birleştiği nokta, bu sorunların çözümü bakımından belediye ile olan ilişkilerin önemli olduğudur. Muhtarlara belediye ile ilişkinin önemli olup olmadığı sorulduğunda, 98 muhtar (%95,12), son derece önemli olduğunu ifade etmiştir. Muhtarlarla yapılan 103 görüşmeden sadece 5 görüşmede, bu soruya olumlu ya da olumsuz bir yanıt alınmamıştır.

19 mahalle muhtarı, belediye hizmetlerinin yavaşlığını ve belediyenin mahallelerine olan ilgisizliğini doğrudan ve açık bir biçimde başkanlarla olan ilişkilerinin yeterince iyi olmamasına bağlamıştır. 3 mahalle muhtarı ise, yine doğrudan ve açık bir biçimde başkanlarla olan tanışıklıklarının, belediyenin kendi mahallelerine olan hizmet hızını artırdığını vurgulamıştır. 1 mahalle muhtarı ise belediye başkanı ile okul arkadaşı olduğunu ve yakın arkadaşlık ilişkilerinin bulunduğunu söyleyerek, mahallede herhangi sorunları olduğu zaman bu ilişkisinin büyük yardımı olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte 21 mahalle muhtarı başkanlarla muhtar – belediye başkanı ilişkisi dışında yüzyüze ilişkileri de olduğunu ifade etmiştir.

İlişki akışkanlığının düzeyine bakmaksızın neredeyse tüm mahalle muhtarlarının bir üst pozisyonları olan belediye ile ilişkinin önemini vurgulamaları, kavramsallaştırılmış pozisyonların tek başına açıklama için yeterli olmadığı, kişisel ilişkilerin de, bir şekilde bu pozisyonların belirlenmiş ilişki akışkanlığı düzeyi üzerinde etkisi olduğunun ifadesi açısından önemli bir göstergedir. Bu noktada genel ayırım, özellikle, muhtarların sorun tanımlarından yola çıkarak teknik olanakların yetersizliği olarak adlandırılabilen sorunların çözüm hızına yöneliktir. Ancak, yoksulluğun, mahalledeki en önemli sorun olduğunu ifade eden 1 mahalle muhtarı, belediyenin kendisinden habersiz bir biçimde yoksullara yardım yapmasını önemli bir sorun olarak nitelendirmektedir. Bu muhtara göre, kendisinin başkanla iyi ilişkisi olmadığı için, yardımlar kendi bilgisi dışında yapılmaktadır. Söz konusu muhtar mahalledeki yoksulluğu belediyeden daha iyi bilmekte olduğunu, bu nedenle bazı yoksulların belediye hizmetlerinden yararlanamadığını ifade etmektedir.

Kavramsallaştırılmış pozisyonlardan farklı ilişki biçimlerinin, iki farklı pozisyon arasındaki ilişki akışkanlığını artırması yorumu, daha çok ilişki akışkanlığı düzeyinin düşük olduğu ifade edilen muhtarlar tarafından vurgulanmaktadır. Her ne kadar ilişki akışkanlığı düzeyinde farklı ilişki biçimlerinin etkisi olduğu ifade ediliyor olsa da, en düşük ilişki akışkanlığı, kuşkusuz kavramsal olarak belirlenmiş düzeyde kalmaktadır. Ancak ilişki akışkanlığında olumlu yönde gerçekleşen bozulmalar, ya da farklı bir deyişle ilişki akışkanlığının artması durumu, bu artışın gerçekleşmediği durumlar açısından, muhtarlarca önemli bir şikayet konusu olarak dile getirilmektedir.

5- Sonuç ve Yorumlar

Demokrasi kavramı, gerek kavramı üretenler arasında ve gerekse ona sahip olanlar arasında, tanımı üzerinde tam bir uzlaşa olan bir kavram olarak nitelendirilemez. Hem farklı tanımları olan hem de farklı biçimleri yaşanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak hemen hemen herkesin üzerinde anlaştığı bir özelliği, eşit haklara sahip olmaktır (**Birch, 1993; Keane, 1994; Barber, 1995; Touraine, 1999**). Bu eşit haklara sahip olma durumu, kurumsal demokrasi açısından bakıldığında, eğer hiyerarşik bir yönetsel yapı varsa, eşdüzey olarak nitelendirilen pozisyonların, bir üst dikeylerine aynı uzaklıktaki bir pozisyonda durma olarak nitelendirilebilir. Aynı şekilde, ilişki akışkanlığı bakımından da eşdüzey pozisyonların bir üst dikeyleriyle eşit miktarda ilişki düzeylerinin olması gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Aslına bakılırsa, yukarıda da değinildiği gibi kavramsallaştırılmış pozisyonların birbirlerine olan konumlanmaları, uzaklıkları ve ilişki akışkanlığı miktarları kavramsal olarak eşittir. Bu eşitlik, her ne koşulda olursa olsun, olumsuz anlamda da bozulamaz. Zaten eşitsizliklerin ortaya çıkması açısından bakıldığında bu eşitsizliklerin çıkmasının nedeni, uzaklıklardaki ve akışkanlıklardaki olumsuz yönelik bir bozulma değil, tam aksine daha olumluya yönelik bir derinleşmedir.

Örneğin bir belediye başkanı ve bir muhtar, bu kavramsallaştırılmış pozisyona gelmeden önce sosyal ilişkiler ağı içinde birbirlerine yakın duruyorlarsa, örneğin çok iyi arkadaşlarsa, bu kavramsallaştırılmış pozisyonlara geldikleri zaman, bu arkadaşlıkları, o muhtarın, o belediye başkanına, başkanla arkadaş olmayan kimselerden daha fazla yakınlık ve ilişki akışkanlığı sağlayacaktır. Hiç kuşkusuz, belirli kentsel sorunların çözümü açısından bu durum çok olumlu sonuçlar ortaya çıkartacaktır. Ancak, kavramsal olarak eşdüzey sanılan yatay pozisyonların arasında, farklı bir anlatımla muhtarların belediye başkanları ile ilişki kurmaları açısından yatay düzlem belli oranlarda derinleşmeye başlayacaktır, çünkü, kavramsal olarak belirlenen uzaklıklarla akışkanlık miktarları, ister istemez, olması gereken en alt düzeyi ifade etmektedir. Farklı bir anlatımla, iki kavramsallaştırılmış pozisyon arasındaki uzaklık, örneğin yasada belirtilenden daha fazla, akışkanlık da yine yasada belirtilenden daha az, daha katılaşmış olamaz. İki kavramsallaştırılmış pozisyon arasında kavramsal olarak belirlenmiş bir uzaklık ve bir ilişki akışkanlığı vardır. Daha uzakta ve daha katılaşmış bir ilişki kavramsal olarak yasaktır. Ancak bunların ne kadar yakınlaşabilecekleri ve aralarındaki ilişkinin akışkanlığının ne kadar artabileceği daha çok, o pozisyona sahip insanın kendi bağlamına bağlı bir durum olarak görünmektedir. Diğer bir deyişle sosyal ilişki ağı içindeki bağlamsal pozisyonlar, kavramsallaştırılmış pozisyonların ne kadar yakınlaşabileceğini ve aralarındaki ilişki akışkanlığının ne kadar artabileceğini belirlemek konusunda önemli bir girdi sağlamaktadır.

Özellikle yerel yönetimler söz konusu olduğunda, yereldeki yöneticilerin aynı zamanda yereldeki sosyal ilişki ağlarından kaynaklanan kendi bağlamsal pozisyonları, kavramsal pozisyonlara geldikleri zaman, diğer kavramsal pozisyonlarla olan ilişkileri açısından önemli bir niteliğe sahiptir. Yereldeki kavramsallaştırılmış iki pozisyonun birbirlerine en fazla kavramsal olarak betimlenmiş uzaklıkta ve ilişki akışkanlığı miktarında kalacaklarını düşünmek çok da gerçekçi olmayacaktır. Birbirleriyle iyi arkadaş olanlar birbirlerine daha yakın ve aralarında daha akışkan bir ilişkiye sahip olabilirken, birbirleriyle “arkadaş” olmayanlar, kavramsal olarak belirlenmiş olan uzaklık ve ilişki akışkanlığı miktarıyla “yetinmek” zorunda kalacaklardır. Şekil 3, Şekil 2’de kavramsal olarak belirlenmiş olan uzaklık ve akışkanlık miktarlarının sosyal ilişkiler ağı sonucu bağlamsal olarak “bozunmuşluğu”nu ifade etmektedir.

dığı biçimde demokratik sistemin kalitesinin artırılması açısından da önem taşımaktadır. **Tekeli (2001)**, demokrasinin geliştirilmesi için bir arayışın en uygun başlangıç noktası olarak yerel yönetimleri göstermektedir (**Tekeli, 2001**). Eğer daha iyi bir demokratik sistem için başlangıç noktası olarak yerel yönetimler alınacaksa, yerelin kavramsal olarak oluşturulan pozisyonlarının yanısıra, yereldeki sosyal ilişki ağlarından ortaya çıkan bağlamsal pozisyonların da düşünülmesi gerekir. Kavramsal olarak olumsuzya yönelmek olasılığı yasalarla engellenmektedir. Ancak bağlamsal olarak daha olumluya yönelebilmek eğilimini, sadece sosyal ilişki ağlarındaki pozisyonlara sahip olan insanlardan, bu pozisyona sahip olmayan fakat kavramsal bir pozisyona sahip olan insanlara doğru geliştirmek önemlidir. Bu bağlamda, planıcının önemli rollerinden biri de, yukarıda değinildiği gibi, yerelin sosyal ilişkiler ağı içindeki kendi pozisyonunu kullanabilmesi olarak düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

- Albrechts, L.**, 1991, The Changing Roles and Positions of Planners, *Urban Studies*, **28**, 123-137
- Barber, B.**, 1995, Güçlü Demokrasi, (Orj. Baskı: 1984) (Çev: M. Beşikçi), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Birch, A.**, 1993, The Concepts and Theories of Modern Democracy, Routledge, London.
- Bourgeois, M., ve Friedkin, N.E.**, 2001, The Distant Core: Social Solidarity, Social Distance and Interpersonal Ties in Core-Periphery Structures, *Social Networks*, **23**, 245 – 260.
- Bowles, S.ve Gintis, H.**, 1996, Demokrasi ve Kapitalizm, (Orj. Baskı: 1987) (Çev: O. Akinhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Butts, C.T.**, 2001, The Complexity of Social Networks: Theoretical and Empirical Findings, *Social Networks*, **23**, 31-71
- Comber, A., Fisher, P. ve Wadsworth, R.**, 2003, Actor–network theory: a suitable framework to understand how land cover mapping projects develop? *Land Use Policy*, **20**, 299 – 309.
- Ikking, K., K., ve van Tilburg, T.**, 1999, Broken Ties: Reciprocity and Other Factors Affecting the Termination of Older Adults' Relationships, *Social Networks*, **21**, 131-146.
- Keane, J.**, (1994), Demokrasi ve Sivil Toplum, (Orj. Baskı: 1988) (Çev: N.Erdoğan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Lai, G., Lin. N., & Leung, S.**, 1998, Network Resources, Contact Resources and Status Attainment, *Social Networks*, **20**, 159-178.
- Laurent, J.**, 2003, Evolutionary Economics and Human Nature, Edward Elgar, Chaltenham, UK.
- McQuaid, W.,R.**, 1996, Social Networks, Entrepreneurship and Regional Development: Research Issues, *Small Firm Formation and Regional Economic Development*, (Ed:Michael W. Danson) Routledge, London.
- Murdoch, J.**, 1998, The Spaces of Actor-Network Theory, *Geoforum*, **29 – 4**, 357-374.
- Touraine, A.**, 1999, Demokrasi Nedir, (Orj. Baskı: 1994) (Çev: O. Kunal) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ.**, 2001, Modernite Aşılırken Kent Planlaması, İmge Kitabevi, Ankara.